

Albert Forment
El signe de Saturni

Premi Enric Valor de Novel·la

LA MORT PICTÒRICA DE LEV DAVIDÓVITX TROTSKI

Aquella nit de llops Leonard Torres s'havia quedat tot sol pintant *Retrat de la burgesia*, el gran mural revolucionari que recobria el buc de l'escala del Sindicat Mexicà d'Electricistes. Les tenebres el rodejaven, a penes mantingudes a ratlla per dos potents focus de llum blanca, lletosa i neutra, indispensable per a desvirtuar el mínim possible la genuïna naturalesa dels colors. Una extraordinària amalgama de figures dinàmiques, un colossal puzzle de símbols polítics, violències militars i metàfores artístiques inspirades en la guerra d'Espanya es dreçava, reptador davant d'ell, perfilant-se en els tres murs i el sostre del tram d'escalinata que unia el vestíbul de la planta baixa amb el primer pis de despatxos.

Malgrat la soledat, o potser per ella, el jove pintor espanyol se sentia satisfet: li agradava l'olor acre de la piroxilina, l'esforç físic de manejar la pesada pistola d'aire sobre la preparació de ciment de les parets, el cansament acumulat en pujar i baixar de la bastida com si fóra un pintor de parets. Els altres tres artistes mexicans del col·lectiu de murals, per primera vegada des de l'inici de l'obra, s'havien absentat sense avisar i, quant als sindicalistes que ocupaven l'edifici, quasi tots complien rectament el seu burocràtic horari d'oficines, i ja era molt tard. Leonard Torres, ben al contrari que els seus camarades, allargava la jornada laboral un parell d'hores a les vesprades per a compensar les seues absències dels matins, que dedicava a complir encàrrecs vulgars de disseny gràfic: calendaris d'empresa,

cobertes de fullets publicitaris, panells per a aparadors comercials, portades de revistes tècniques. Amb això guanyava prou per a mantenir la seua voluminosa família d'exiliats espanyols, i li permetia dedicar-se a temps parcial, sense cobrar un pes, a la seua autèntica vocació, la pintura mural, aquell art del poble que, sense distinció de classes, es mantenia irreductible a les martingales del mercat burgès. Encara no acabava de creure's la sort que havia tingut perquè, quan dos mesos abans, al març de 1940, el gran David Alfaro Siqueiros li havia demanat que s'unira al col·lectiu d'artistes proletaris encarregats de pintar la seu social del Sindicat Mexicà d'Electricistes, en ple centre de Mèxic DF, Lleonard Torres va creure que el seu millor somni s'havia complit.

D'aquell triumvirat d'influència internacional que regnava sense discussió sobre la pintura mexicana i, més encara, llatinoamericana, completat amb el gros trotskista Diego Rivera i l'humanista manc José Clemente Orozco, a qui més admirava i amb qui millor congeniava des del punt de vista artístic, humà i sobretot polític Lleonard Torres era amb el volcànic comunista Siqueiros. Al *Coronelazo*, com se'l va motejar amb sorna en la guerra d'Espanya pels seus estrambòtics uniformes, mescla de rígid comissari polític i de temperamental revolucionari mexicà, l'havia conegut tres anys abans, en la bulliciosa València capital de la República de 1937. Siqueiros havia aterrat a Madrid al principi d'aquell any al capdavant d'un aguerrit grup d'artistes centreamericans. Tot seguit, havia fet saber a les autoritats republicanes que tenia intenció d'organitzar un escamot mexicanoespanyol de pintors de murals, armat de furiosos pinzells i terribles eslògans polítics, amb el qual donar la batalla al feixisme, i véncer-lo. Quan el director general de Belles Arts, també comunista, li va comentar amb diplomàcia que de moment la major part dels joves pintors no estaven

disponibles perquè es dedicaven a dures tasques, d'agitació i propaganda, en els mateixos batallons de combat i en primera línia, transformant si s'esqueia la paleta en metralladora, Siqueiros va decidir impetuosament aprofitar en benefici de la República la seua experiència militar i enrolar-se, amb els galons corresponents de coronel, en l'Exèrcit Popular. Però abans de partir al front, Siqueiros va tenir temps d'oferir una memorable conferència en el paranímf de la Universitat de València titulada «L'art com a eina de lluita». Allí va ser on es van conèixer. Leonard Torres estava aquell dia de febrer de 1937 entre el públic, instal·lat en la segona fila de butaques amb altres artistes requerits de les trinxeres, amb permisos especials, per a escoltar el mestre. Encara li retrunyia en l'orella, tant de temps després, la proclama, el crit de combat retronant amb què el pintor de murals mexicà va iniciar el parlament:

—En la guerra, art de guerra, senyors pintors, escultors, gravadors, poetes, novel·listes, escriptors, músics i actors d'Espanya —bramava Siqueiros observant-los enfebrat des de les altures del podi—. No n'hi ha prou amb la participació personal de vosaltres en les activitats antifeixistes. Altres organitzaran o dispararan millor. El vostre art és el que la guerra reclama imperiosament de vosaltres. Això és: la vostra efectiva contribució personal creadora a l'esforç comú, l'eloqüència incomparable del vostre excepcional producte emocional. Però aquesta aportació no pot ser ascètica ni individual. Pressuposa tasca d'equip i disciplina ideològica, a més de tècnica avantguardista. Exigeix en aquesta virtut el taller col·lectiu, el grup central coordinador de l'art de guerra, l'equip de gràfica i plàstica de guerra, encarregat de produir els dibuixos, els gravats, els cartells, els murals exteriors, els murals interiors, les escultures policromades, els telons i la resta de pintura escenogràfica que requerisca el teatre de guerra. Per a combatre en el front i en la rereguarda totes les

demagògies i crims de l'Eix, exhibir com a espantalls les falses doctrines racistes, aniquilar les intrigues dels quintacolumnistes i fortificar la moral pròpia, vostés, artistes, han de comprendre que l'art pot arribar a convertir-se en una arma de combat tan poderosa i eficaç com les més poderoses i eficaces armes físiques que intervenen directament en la guerra militar. Una arma que entra pels ulls, per les orelles... i a través del més profund i subtil del sentiment humà.

Leonard Torres va estrényer el gallet de la pistola d'aire i un doll de roig de cadmi, en suaus tocs de baix cap amunt, va donar forma a les flamerades que el projector òptic reflectia sobre la paret. La guerra s'havia perdut, els republicans espanyols havien sigut morts, o dispersats per França, Anglaterra, l'Algèria, l'Argentina, els Estats Units, l'URSS, Mèxic i tants altres països en un exili infinit i sense esperances, però la veritat de l'art revolucionari es mantenia incòlume en la seua ment. Per això, quan la seua mà, davall l'impuls creador, es va alçar davant del mur buit, va sentir que disparava contra el feixisme i els seus aliats burgesos des de les files immortals de l'avantguarda pictòrica, i que la batalla polítocultural, com anunciaven els preparatius bèl·lics a Europa, recomençava amb renovades empenes. Aquesta vegada, els proletaris citrins de cabells negres vestits amb granota blava de treball, els indígenes llauradors zapatistes de camisa i pantalons blancs que protagonitzaven les gestes dels pintors de murals mexicans, vencerien l'apol·línica raça ària de l'art neoclassicista nazi. El seu acte aïllat i solitari d'aquell instant, la mà dibuixant en l'aire, enardiria en el futur la imaginació dels pàries de la terra i un món sense explotadors ni explotats obriria els braços generosos a les noves generacions. Més roig, més sang, més foc, es deia eufòric i reconcentrat, afusellant la paret amb les ejeccions, com furioses escopinades, de la seua metralleta pictòrica. Els seus moviments, a poc a poc, es van

tornar frenètics, anhelosos, com els d'un xaman convocant un ritu propiciatori, cada vegada més tens i nerviós, bellugant-se de l'un costat a l'altre, atacant sense treva a dreta i esquerra, adés escalant la bastimentada, adés despenjant-se entre el fustam, imprimint taques roges vivíssimes en certes figures que formaven ritmes visuals: la foguera infamant del *Reichstag*, l'escarapel·la francesa apunyalada amb una interminable baioneta, la gloriosa bandera roja del comunisme i la revolució, la sang vessada dels obrers massacrats, els cels ignis dels camps de batalla, els edificis flamejants després dels bombardejos immisericordes de la Luftwaffe.

Immediatament després que Siqueiros acabara la xarrada al fòrum universitari, un cartellista anarquista enrolat en la Columna de Ferro es va alçar al mig de l'auditori i, corejat per dotzenes de companys, li va engegar indignat:

–Comunista de merda! Què t'has cregut? Venir ací a endegar-nos els eslògans del partit. Tu què vols, matar la nostra independència artística davall la fèrula dels tambors de guerra? L'art no ha de subjugar-se a la política, l'estètica personal és el primer, l'esperit lliure...

Una brutal espenta d'un membre de les Joventuts Comunistes que s'asseia al darrere no el va deixar acabar, i després d'això els insults, les galtades i fins i tot les punyades es van apoderar de l'auditori. En el tumult, Leonard Torres, aprofitant-se de la seua proximitat a l'estrada, va exercir de guardaespalles improvisat de Siqueiros i van eixir tot junts, cobrint-li la retirada, al claustre universitari i després al carrer de la Nau, des d'on es van perdre com ombres fugisseres pel barri del Carme. Aquella vesprada i aquella nit inoblidables, de ronda de bar en bar, després d'acomiar els uns i els altres i ja a soles, Leonard Torres va confessar al pintor de murals mexicà, amb la coherència i la passió d'un il·luminat, les seues visions pictòriques en què monstres d'acer

niquelat devoraven homes afluïts per la fam i la misèria, i el seu desig de construir un art nou, dinàmic i visceral, a l'altura dels terribles temps que vivien. Es van dir adéu a l'alba com a comparses, amb una sonora abraçada i la certesa desesperada, i equivocada, enmig de la matança generalitzada de la guerra, que probablement mai més tornarien a veure's.

Els focus lluminosos van començar a parpellejar i la llum es va tornar intermitent, i creava ramalades de falses ombres i colors pàl·lids. Lleonard Torres, molest per aquelles baixades de tensió elèctrica, tan habituals a Mèxic DF, que destruïen els instants de màgica concentració en què pintar era quelcom tan natural com respirar, va desconnectar el compressor de la pistola d'aire i es va asseure sobre un escaló, pantaixant, a esperar que el subministrament energètic adquirira una precària normalitat. Després de dos mesos d'incessants treballs, el mural *Retrat de la burgesia* ja estava quasi conclòs. Totes les figures estaven dibuixades sobre la paret i a penes en faltava per pintar o retocar una desena part. Si bé era conscient que el mural passaria a la història com una obra més de David Alfaro Siqueiros, i només els especialistes i els estudiosos recordarien, potser fins i tot amb un deix despectiu, els altres integrants del col·lectiu de pintors murals, Lleonard Torres no podia queixar-se'n. La seua contribució personal dins del col·lectiu no era menyspreable. A ell es devia almenys un terç de la iconografia més nova, moltes de les avantguardistes solucions òptiques i una bona part de la temàtica revolucionària. Era ell qui havia imaginat un cel ras en contrapicat, a l'estil dels constructivistes soviètics, d'encimbellades xemeneies i gegantines torres metàl·liques d'alta tensió, dirigides cap a un sol amb facetes sobre el qual es retallava una bandera roja, perfecta metàfora de la màxima de Lenin: el comunisme són els soviets més l'electricitat. Era ell qui havia trasplantat al mural les imatges de malson de marcat

to surrealista que poblaven els seus inquietos somnis des de la fugida d'Espanya, com el ciclop parlamentari amb cap de lloro xarrador o l'híbrid d'àguila i stuka amb planxes d'acer i perfils de metall. Era ell qui havia rescatat dels seus arxius de negatius fotogràfics, únic bé del seu passat artístic que havia aconseguit salvar en les peripècies nòmades, la cascada de monedes d'or que es vessava des dels engranatges fabrils i quarterava els fonaments de la societat capitalista a l'epicentre del mural.

A una breu apagada que el va sumir en la foscor va seguir un nou esclat de llum ferma. Era el senyal que esperava per a continuar pintant. Va alçar la mirada i allí estava, el maleït núvol negre rogenic de fum i foc que s'elevava crepitant des del parlament en flames, ennegria el sostre i li corroïa les més robustes certeses. Ara rememorava avergonyit, apiadant-se de si mateix, l'escena esdevinguda feia deu dies: Siqueiros, que no permetia que ningú utilitzara un altre instrument pictòric més que la molt tecnificada brotxa d'aire, omplint de furor creatiu, llançava, ell sí, salvatges brotxades contra el mur esquerre, amb tal força que les bastides s'estremien i renegaven com si les sacsara un vendaval. En pocs instants, una espessa capa de negres i granats acrílics recobria sense miraments els macilents núvols de fum gris ocre que Lleonard Torres havia imprés, en un difícil part creatiu infestat de tocs i retocs, penediments i dubtes, durant mitja setmana de minuciosos càlculs visuals amb el projector elèctric. Havia hagut d'assistir impotent i commocionat, amb els ulls humits i el rostre enrogit de vergonya i ira, a l'acte imprevist de destrucció, en uns pocs minuts, de la seua metòdica labor de tres dies. Poc li va faltar per a escalar, una vegada refet, la bastimentada i detenir la mà del seu amic i mestre. A punt va estar de cridar, o potser d'udolar, que s'estiguera quiet, que respectara la seua obra, que refera els seus núvols i reconeguera la qualitat de la textura cotonosa, de les veladures tan treba-

llades. Però només va tenir forces per a eixir a prendre aire dissimulant la ràbia que, com una fera engabiada, li rosegava les entranyes. Fill de la gran puta, va pensar, mentre bevia un *sincronisao* i un parell de tequiles abrasadors en una botiga de pulque pròxima. Així que aquesta és la teua manera de concebre el treball en equip, la teua manera de defensar la lliure iniciativa de cada un dins del col·lectiu de pintors de murals. Quan va haver esgotat l'última copa, no obstant això, l'alcohol ja havia sedat el seu orgull malferit amb una pàtina de realitat i, quan va tornar a l'edifici dels sindicalistes, va reprendre les tasques que se li encomanaven sense mostrar mal humor ni despit. Havia de refrenar les seues tendències individualistes d'artista aïllat, es va dir, el perillós orgull burgés de temps passats, la temptació d'anàrquica independència que havia portat els altres dos espanyols de l'equip a abandonar enfurits les ingrates tasques col·lectives de la pintura mural. Un món nou s'estava alçant i ell era un dels disciplinats obrers que, rajola a rajola, amb paciència i tenacitat, l'erigia. Això era el que s'havia repetit, com una salmòdia, des de llavors, intentant convèncer-se. Ara, tanmateix, el núvol estava davant, temptador, burlaner, i ell, per primera vegada en dos mesos, romania sol, totalment i absolutament sol, enfront del mural. El núvol es reia de les seues ínfules d'artista, s'emascarava esbossant una carassa carnavalesca, cada vegada més nítida, més diàfana, més insofrible. Pareixia créixer, com l'incendi que l'alimentava, i expandir-se més enllà del mur per a ofegar-lo amb el fum espès del greuge i la humiliació. No va poder resistir-ho i, sense pensar-ho més, Lleonard Torres va llançar una breu pinzellada grisa, quasi imperceptible, sobre el petri núvol de fumarada de Siqueiros.

El directori del Sindicat Mexicà d'Electricistes havia volgut decorar la seu central amb una pintura al·legòrica que fera referència a la puixança de la poderosa indústria elèctrica mexica-

na, seguint el solc de les nacionalitzacions del president Lázaro Cárdenas. Algun dirigent sindicalista fins i tot va acariciar la idea d'immortalitzar-se a si mateix, com a poderdant, posant heroic per al mural. Però David Alfaro Siqueiros, a qui encara se li congelava el seu perenne somriure dionisiac quan recordava les matances de la guerra d'Espanya, va saber convèncer els sindicalistes dels avantatges d'una temàtica més internacional, menys provinciana. Argumentà que ja que el company president era, com tots sabien, un decidit partidari de la causa de la República antifeixista espanyola, el govern legítim del qual s'havia traslladat a Mèxic a instàncies del company president, no hi havia dubte que seria del grat del company president un mural inspirat en la Guerra Civil espanyola, en què a més es percebera clarament l'exemplar solidaritat dels electricistes mexicans, que el company president tenia molt en compte, amb la intrèpida lluita dels seus coreligionaris de l'altre costat de l'Atlàntic. Una vegada aconseguida l'aquiescència de la cúpula sindical, Siqueiros va convocar els seus deixebles mexicans i va demanar al govern republicà en l'exili una llista d'artistes espanyols, de la qual va triar una més breu de pintors comunistes, i en la definitiva va incloure Leonard Torres.

—El taller de pintors murals —va proclamar Siqueiros en la primera reunió constituent— es regeix per la més estricta igualtat de tots els seus membres, i dilueix per tant la individualitat personal de cada un de nosaltres en una unitat col·lectiva creadora superior. Cada un aportarà el seu saber, els seus coneixements i experiències, i del permanent contrast de parers sorgirà la pintura mural. Quant als honoraris, tots rebrem la mateixa modesta paga, equivalent a la d'un oficial electricista. Els treballadors ens paguen i el seu sou tindrem.

En els debats previs que van donar origen a la temàtica del mural van col·laborar tots, en efecte, i a penes va haver-hi

controvèrsia: mostraria al món la monstruosa faç, la terrible veritat del feixisme, i les forces del progrés i de la revolució que s'hi oposaven. El mur esquerre exhibiria, sobre un sòcol quarterat, un orador titella amb cap de lloro arengant un exèrcit de feixistes uniformats desfilant als peus d'un parlament en flames; el mur central, l'avió-àguila i la cascada de monedes flanquejats per capitalistes amb esmòquing i militars coberts de medalles, borles i xarretes, els rostres dels quals es cobririen amb màscares antigàs; el mur central l'ocuparia un milicià solitari enfrontant-se a un tanc, el qual, en el seu avanç, esclafaria unes columnes dòriques, símbol de la cultura. Ni tan sols va haver-hi discussió quan Siqueiros es va encabotar, en un tret de dubtós humor negre, a utilitzar una fotografia de cos sencer de Trotski com a model per al minúscul mort anònim que jeia a la part baixa, en les entranyes infernals del capitalisme. Però la necessitat d'integrar estilísticament el conjunt, de dotar d'unitat superior les formes disperses, va portar Siqueiros a apoderar-se progressivament del mural. I a mesura que fagocitava les aportacions dels altres pintors, aquests, espantats, fugien pegant una portada. Al cap de dos mesos, només Leonard Torres i els deixebles mexicans, el primer per la seua fèrria disciplina comunista i la sagrada amistat que professava al *Coronelazo*, i els segons perquè ja estaven acostumats a la manera de ser del mestre, van aconseguir superar la prova.

L'escalinata d'accés al primer pis de la seu del Sindicat Mexicà d'Electricistes tenia pocs esglaons, però qui pujava a les oficines de la planta superior realitzava un moviment dinàmic d'ascensió que Leonard Torres, per a tranquil·litzar la seua consciència després de la pinzellada traïdora al núvol del mestre, reiterava ara en soledat una vegada i una altra, observant amb els ulls molt oberts les figures del mural, caminant al pas cap amunt i cap avall, com ho faria qualsevol que entrara a l'edifici.

Per a David Alfaro Siqueiros era necessari compassar la temàtica revolucionària amb una plàstica ultramoderna i experimental, la qual cosa implicava conferir dinamisme visual a les figures assajant una nova concepció espacial, sense precedents en la pintura mural, que tinguera en compte un espectador mitjà en moviment. Totes les imatges de la lluita contra el feixisme havien de supeditar-se a la mirada en moviment d'una persona pujant o baixant l'escala. Així s'aconseguia inserir la velocitat, l'acceleració, el dinamisme del món contemporani a l'interior mateix de la pintura mural. El nou home comunista necessitava un art plàsticament revolucionari. Per això, per a comprovar la realitat de tal efecte òptic, i també per a temperar els seus nervis massa alterats, Lleonard Torres caminava cap a l'alt de les escales, retrocedia sobre els seus passos, s'enfilava cap amunt i tornava a baixar els vint-i-dos graons, dividits en dos trams d'onze per un replà, lliscant en silenci sobre l'enèrgic colorit del mural. Es detenia en els cinc principals punts d'enfocament que havia aïllat juntament amb un dels deixebles mexicans, després d'analitzar, a l'inici de l'obra, durant almenys set hores diàries, la manera predominant d'ascendir a la planta d'oficines, i en aquest ascens, la manera com miraven els murs uns cent trenta sindicalistes un dia laboral. D'aquestes metòdiques observacions empíriques havien extret la mirada tipus mitjana desplaçant-se, que era idèntica per a tots, una percepció interclassista, un ull estandarditzat, una avançada, no hi havia dubte, de la societat comunista.

Després d'aturar-se en la contemplació cinemàtica del *Retrat de la burgesia*, Lleonard Torres va agafar la pistola d'aire, recarregada amb una mescla de siena torrada i blau de Prússia, i es va acostar a la part baixa del mural, al lloc on el dibuix del paviment clavillat, en una estreta franja que recorria, abraçant-los, els tres llenços del mural, introduïa l'espectador en les entranyes mecà-

niques del capitalisme: un polp automotriu estenia els tentacles biotecnològics i ofegava en sang i acer el proletariat, encara que un escamot d'obers insurgents, en un esforç suprem, atacava i eliminava alguns dels enginyers uniformats que sustentaven amb els seus dissenys i càlculs el monstruós artefacte. Va ajustar el control de l'embocadura i el va reduir al mínim, de manera que en compte del suau estergit dispers que havia pintat les flamerades, la pistola d'aire imprimia denses gotasses, breus descàrregues que eixien disparades com bales, impulsades per l'aire comprimit, per aconseguir petits tocs d'estil puntillista. Així va repassar, a fuetades, els globus oculars de la bèstia, les tenebres que brollaven ominoses en el subsòl, els engranatges mortífers de ferro i ventoses. A l'acte va recordar els malsons que l'acaçaven nit rere nit, des de les primeres batalles en el front de Madrid, en un delirant desgavell d'imatges que entretocaven entre si, bambollejant i caient fetes miques de l'objectiu de la làmpada de fotografia: desfilades de legionaris, amb caps de miners clavats en baionetes cantant *La Internacional*, mans de sant putrefactes amb anells de robins i safirs beneint canons pesants de 150 mm, bombes incendiàries devorant la *Maja desnuda* al Museo del Prado, cadàvers amb dits tallats, ventres oberts, braços amputats, cames seccionades, cranis partits ballant en les trinxeres al so del fragor de la metralla. Va moure el cap de banda a banda per a desfer aquests espants, va taral·lejar una alegre ranxera mexicana i va tancar l'ull esquerre, afinant la punteria cap a un dels enginyers caiguts, el pitjor de tots ells, el més fal·laç i el més traïdor, aquell que havia sorgit de les mateixes files del proletariat i havia apunyalat a traïció la seua gent, i va estrényer el gallet de la pistola d'aire mentre murmurava suaument: pam, pam, pam.

A les onze de la nit, complagut després de l'intens quefer pictòric, Lleonard Torres va desconnectar el projector, va netejar

amb dissolvent la cànula de la pistola i el depòsit de pigment, va tancar les tapes dels pots de colorant, va apagar els focus, va tancar amb clau la porta d'entrada a l'edifici del Sindicat Mexicà d'Electricistes i va donar per acabada la jornada laboral. Fora refrescava, i la serena ho calava tot, però al pintor espanyol li era indiferent la viscosa humitat que el rodejava. En el trajecte de carrers bruts i avingudes mal il·luminades que el separava de l'habitable d'exiliats que compartia amb la seua família, l'eufòria que sempre l'aclaparava després de l'acte creatiu, i l'orgull d'estar contribuint a la redempció del proletariat, el cobrien amb un vel d'impassibilitat.

A la mateixa hora tràgica en què Lleonard Torres iniciava el recorregut de tornada a casa, els altres tres pintors supervivents de les dissensions que hi havia hagut al si del col·lectiu, el mestre David Alfaro Siqueiros i els dos deixebles mexicans, circulaven a gran velocitat en dos cotxes foscos, bruts de fang i pols, amb mitja dotzena de membres del Partit Comunista Mexicà, per l'Avenida de Insurgentes en direcció a Coyoacán, cap a la vil·la on Lev Davidóvitx Trotski, amic i protegit del panxut pintor de murals Diego Rivera, rumiava en l'exili les noves tasques de la revolució mundial. Quatre d'ells, els conductors i els seus acompanyants, anaven disfressats de policies, mentre que els del seient posterior exercien de delinqüents presos, però tots anaven armats amb fusells i revòlvers, i en els seus ulls enfebrats brillava la fe en la Revolució i el temor i la tensió que precedien l'imminent xoc. De sobte, el conductor de l'automòbil que obria la marxa, fet un feix de nervis, va encendre l'intermitent esquerre i va girar a la dreta, cap a l'expenedoria de gasolina que havia brollat com un fantasma avariats a l'empara dels llums davanters, tocant histèric el clàxon per a avisar de la maniobra imprevista. El conductor de l'automòbil posterior, tan alterat com l'anterior, es va espantar, va xafar a fons el pedal del fre i tots

els ocupants van ser llançats, amb la terrible fúria de la inèrcia, cap avant, amb tan mala fortuna que a un dels falsos criminals del seient de darrere se li va disparar el revòlver, i va foradar el sostre. Siqueiros, que s'acomodava al costat del conductor, va obrir la portella llançant malediccions i va creuar la carretera.

–Em cague en Déu –li va rugir al conductor del cotxe que havia parat en la gasolinera–. No em digues que no té gasolina, idiota de merda.

–Tant de secret porta a aquests mals, coronel –va contestar el jove comunista, torbat–. Me l'ha deixat el meu cunyat quan m'han donat l'avís. El meu és al taller.

Siqueiros va estar a punt d'afonar-li la gorra d'una punyada, però es va contenir. L'empleat de la gasolinera eixia trontollant d'una cantina pròxima amb els ulls alegres i una ampolla de cervesa quasi buida aferrada a la mà dreta.

–Arga mateix els fique gassolina, germaans. Un enstant, que ja torgne –va farfallejar, esbossant un somriure borratxo, i va desaparèixer darrere de la porta de l'establiment.

Tement ser reconegut, el pintor de murals, sense obrir la boca, va tornar al seu automòbil i va esperar, la boca resseca d'ansietat, els dits repicant sobre el vidre esmerilat de la finestreta, que el cotxe que els acompanyava omplira el depòsit per a reprendre la ruta.

Quan van arribar a Coyoacán van apagar els llums i, emparats en la foscor, encara que delatats pel petardeig de l'automòbil del cunyat del conductor, el tub d'escapament del qual estava perforat, es van acostar a la finca on s'allotjava Trotski i hi van aparcar a cinquanta metres. Els nou integrants del comando es van desplegar en ventall sota les ordres de Siqueiros i, al seu senyal, van disparar a l'uníson, des d'una distància de seguretat d'uns vint-i-cinc passos, contra el gabinet de treball del revolucionari rus. Els seus informadors els havien advertit

que a la mitjanit aquell a qui anaven a massacrar solia quedar-se a llegir o escriure en l'estudi fins passades les dues o les tres de la matinada, però havien d'extremar les precaucions, perquè els guardaespalles del vell agitador coneixien bé el seu treball i estaven fortament armats. En efecte, uns segons després de les primeres detonacions unes ràfegues de metralladora massa ben encaminades els van posar en fuga, encara que no van haver de lamentar cap ferit.

La nit del 24 de maig de 1940, David Alfaro Siqueiros, amb un grup de camarades comunistes, va intentar assassinar el més cèlebre revolucionari viu, supervivent de l'antic Comité Central del PCUS, organitzador de l'Exèrcit Roig, teòric de la revolució permanent, el principal enemic del màxim dirigent de la totpoderosa Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques Josif Stalin, i hi va fracassar. No obstant això, el vell líder bolxevic estava condemnat, assetjat per una multitud d'agents estalinistes, i només va poder eludir la mort per uns mesos. I com a anticipació del seu assassinat, en *Retrat de la burgesia*, la pintura mural revolucionària inspirada en la Guerra d'Espanya, en un racó obscur, dibuixat com un enginyer ninot de la bèstia capitalista, tirat en terra i mort, jeia amb les cames desmanegades com un joguet trencat Lev Davidóvitx Trotski.